

Dokument nr. 8:41

(2005-2006)

Privat forslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt

Forslag fra stortingsrepresentantene Anders Anundsen, Jon Jæger Gåsvatn og Åse M. Schmidt om å innføre fritt skolevalg for alle elever i videregående skole

Til Stortinget

BAKGRUNN

Alle elever har rett til grunnopplæring. Det innebærer at alle elever har rett til et videregående skoleløp etter endt grunnskole. Frihet til å velge hva slags utdanning en ønsker på videregående nivå, er godt fundert i det norske utdanningssystemet. Det er imidlertid et viktig skille mellom elever som fritt kan velge ved hvilken videregående skole de ønsker å ta slik utdanning, og de som ikke har en slik mulighet.

Det viser seg at Norge er delt i flere ulike rettighetssystemer for elever som skal ta videregående opplæring, ut fra hvilket fylke eleven bor i. Det resulterer i en forskjellsbehandling av elever som det er vanskelig å finne en saklig god begrunnelse for, hvilket innebærer at det høyst sannsynlig er den politiske sammensetningen av de ulike fylkesting som avgjør i hvilken grad elevene gis slik valgfrihet.

Etter en gjennomgang av Stortingets utredningsseksjon, viser det seg at utdanningsnorge i hovedsak er tredelt hva gjelder elevenes mulighet til fritt skolevalg. Åtte fylker har fritt skolevalg, seks fylker har ingen form for valgfrihet, mens fem fylker har delvis valgfrihet.

Det er viktig å bemerke at det også er noen flytende grenser i forhold til valgfriheten i videregående skole, fordelt på enkelte fagkretser. Elever i Vestfold, Telemark og Buskerud har eksempelvis fritt skolevalg for naturbruk innenfor "regionen", til tross for at bare Vestfold har fritt skolevalg for egne elever. I Finnmark er det fritt skolevalg for videregående kurs

VKI og VKII (2. og 3. år), men ikke for grunnkurs (1. år). I Vest-Agder er det kun fritt skolevalg for VK1. I Nord-Trøndelag er det også fritt skolevalg, men elever får tilleggs poeng på den skolen som ligger nærmest. Fra og med skoleåret 2005-2006 får også elever i Oslo fortrinn til skoler i eget nærmiljø. Forslagsstillerne har derfor valgt å plassere disse to fylkeskommunene under kategorien delvis fritt skolevalg.

I tabellen nedenfor fremgår det hvor valgfrihetens skille går.

Fritt skolevalg i videregående skole 2005

	Ja	Delvis	Nei
Akershus	x		
Aust-Agder	x		
Buskerud			x
Finnmark		x	
Hedmark			x
Hordaland	x		
Møre og Romsdal	x		
Nordland			x
Nord-Trøndelag		x	
Oppland	x		
Oslo		x	
Rogaland	x		
Sogn og Fjordane	x		
Sør-Trøndelag			x
Telemark			x
Troms		x	
Vest-Agder		x	
Vestfold	x		
Østfold		x	
Sum	8	6	5

(Kilde: Oversendt materiale fra Utdannings- og forskningsdepartementet)

Det er noe ulik praktisering av det delvis frie skolevalget i de ulike fylker. Imidlertid viser oversikten at det ikke kan sies å være noen sammenheng mellom fylkenes geografiske plassering i forhold til hverandre. Det er heller ingen sammenheng mellom det frie skolevalget og fylkets bymessige eller distriktsmessige karakter. Oslo som landets hovedstad og med nasjonens sterkest bymessige preg, praktiserer bare delvis fritt skolevalg, i likhet med Finnmark som er fylket med størst avstander mellom befolkede områder.

Denne oversikten viser at valgfriheten først og fremst relateres til politisk vilje og ikke hvorvidt det er praktisk komplisert eller ikke.

Det er etter forslagsstillernes mening, vanskelig å forsvare at en elev fra Vestfold har full frihet til selv å velge utdanningssted, mens vennen i nabofylket Telemark er undergitt politikernes forhåndsvalg av elevens skole.

Vi opplever i tillegg en situasjon i videregående skole hvor frafallet av elever underveis i opplæringen er svært stor. Årsakene til dette er mangeartede og sammensatte, og det er ikke foretatt undersøkelser fra forslagsstillernes side om det kan observeres ulikheter mellom fylker som har fritt skolevalg og de som ikke har det. Imidlertid mener forslagsstillerne det er sannsynlig at en elev som selv velger utdanningsinstitusjon, er lettere å motivere til et fullført løp enn elever som ikke har noen reell valgfrihet. Valg av skole innebærer også valg av miljø, sosial omgangskrets, skolens spesialfelt og en rekke andre forhold som er viktige for elevenes trivsel i skolen.

Friskoler

Som det fremkommer av ovenstående oversikt, er det ikke noe enhetlig system for elevenes muligheter til fritt skolevalg. Det er imidlertid verdt å merke seg at alle elever er gitt ett mulig reelt valg av skole uansett bosted. De kan velge seg en friskole, men de kan ikke velge en offentlig eid skole i samme distrikt. Det virker noe underlig etter forslagsstillernes oppfatning.

På denne måten gis elever som velger en friskole et fortrinn i forhold til elever som velger den offentlige skolen. At det offentlige av ulike hensyn ønsker å dirigere elevene til bestemte skoler, selv om eleven tydelig gir uttrykk for at det reduserer vedkommendes ønske om å fullføre videregående opplæring, er et dårlig system for å motivere elever til fullført utdanning. Særlig ille er dette når en vet at svært mange andre elever i samme aldersgruppe som står overfor

samme type valg av utdanning, får benytte en rett som burde være selvfølgelig.

Økonomi

Det har vært fremmet som argument mot fritt skolevalg at det vil være kostnadskrevenende for fylkeskommunene. Erfaringene fra de fylker som har gjennomført fritt skolevalg, bekrefter ikke dette entydig. Imidlertid vil en eventuell kostnadsøkning på dette område kunne motvirkes ved at flere elever faktisk gjennomfører et fullt utdanningsløp og skaffer seg formell kompetanse. På den måten vil samfunnsregnskapet totalt sett bli svært godt i forhold til alternativet som kan være at eleven forsvinner ut av utdanningssystemet.

Nasjonal standard

Forslagsstillerne mener det er viktig at alle elever sikres lik valgfrihet uavhengig av bosted, og mener tiden er inne for at det settes opp nasjonale standarder for elevenes valgfrihet, slik at den sikres over hele landet. Særlig er dette viktig i en situasjon hvor det regionale nivå er i endring, og oppgavedelingen mellom nivåene er under revisjon.

Dersom det blir større regioner, bør alle nåværende fylker ha like rammer for elevenes rett til fritt skolevalg. Dersom regionalt nivå legges ned og en velger en alternativ organisasjonsform for videregående opplæring, er det like viktig at valgfriheten til elevene er sikret i utgangspunktet.

Konklusjon

At elever på videregående trinn utsettes for grov forskjellbehandling er ikke verdig et land som skal satse på å bli en verdensledende kunnskapsnasjon. Det er viktig å stimulere elevene til å fullføre utdanningen sin, og et viktig element som trivsel kan bety mye for mange.

FORSLAG

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber Regjeringen fremme nødvendige forslag for å sikre alle elever i videregående skole rett til fritt skolevalg uavhengig av bosted, innen høsten 2006.

1. mars 2006